

POŁUDNIOWO-WSCHODNI INSTYTUT NAUKOWY

37-700 PRZEMYŚL, UL. GRODZKA 3

+48 16 678 73 33

+48 16 678 64 95

E-mail: instytut@pwin.pl ***** www.pwin.pl

INWENTARZ

MATERIAŁY DOTYCZĄCE TAJNEGO NAUCZANIA W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

EFEKT ZADANIA PUBLICZNEGO PT.:

**„OPÓR PRZECIWKO OKUPANTOM. TAJNE NAUCZANIE W LATACH 1939-1944
NA TERENIE PRZEMYŚLA I POWIATU PRZEMYSKIEGO”**

Projekt był współfinansowany ze środków otrzymanych od **Naczelnej
Dyrekcji Archiwów Państwowych w Warszawie** w ramach zadania
publicznego „**Wspieranie działań archiwalnych 2018**”.

NACZELNA DYREKCJA
ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH

PRZEMYŚL 2018

Nazwa i adres archiwum:

**ARCHIWUM POŁUDNIOWO-WSCHODNIEGO INSTYTUTU NAUKOWEGO
W PRZEMYŚLU**

37-700 PRZEMYŚL, UL. GRODZKA 3

 +48 16 678 73 33

 +48 16 678 64 95

E-mail: instytut@pwin.pl

www.pwin.pl

Nazwa zbioru: **„MATERIAŁY DOTYCZĄCE TAJNEGO NAUCZANIA
W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ”**

Daty skrajne zbioru: **1942-1945, 1958-1963, 1969**

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. Podstawowe informacje o twórcach zbioru	3
2. Dzieje zbioru „Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej”	6
3. Charakterystyka archiwalna zbioru	6
4. Zawartość zbioru	7
5. Analiza metod porządkowania zbioru	11
6. Bibliografia	14
Inwentarz archiwalny	16

WSTĘP

1. Podstawowe informacje o twórcach zbioru

Przemyski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego powstał w 1928 r. Inicjatorem jego powstania był Jan Smółka dyrektor Państwowego Gimnazjum nr II im. Kazimierza Morawskiego w Przemyślu¹. Wybuch II wojny światowej przerwał działalność Oddziału PTH, reaktywowaną dopiero 1 grudnia 1947 r.²

W 1957 r. Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyślu, na wniosek prof. Stanisława Herbsta, powołał w Przemyślu profesjonalną placówkę naukową pn. Stacja Naukowa Polskiego Towarzystwa Historycznego³. Jej kierownikiem został miejscowy historyk, absolwent Uniwersytetu Lwowskiego, uczeń Franciszka Bujaka, doc. dr hab. Franciszek Persowski. Stacja prowadziła badania naukowe z zakresu historii regionalnej i popularyzowała wiedzę historyczną. Kierunki badawcze nowej instytucji naukowo-badawczej koncentrowały się głównie na historii politycznej i gospodarczej średniowiecza, dziejach Przemyśla oraz społeczeństw

---

¹ Oddział PTH liczył na początku 22 członków. W wykazie imiennym członków-założycieli wpisani zostali: Jan Smółka, Kazimierz Arłamowski, Stanisław Biernat, Józef Haniszewski, Józef Kobyłański, Kazimierz Kotula, Walery Kramarz, Józef Kupka, Jan Kwolek, Jan Lasek, Kazimierz Lic, ks. Stefan Momidłowski, Kazimierz Osiński, Franciszek Persowski, Jan Pęczek, ks. Władysław Sarna, ks. Tomasz Wąsik, ks. Marcin Wziątek, Zofia Tymińska, ponadto jako instytucje wspierające Biblioteka Seminarium Duchownego Obrządku Łacińskiego w Przemyślu, I Państwowe Gimnazjum im. J. Słowackiego, II Państwowe Gimnazjum im. K. Morawskiego. W latach 1932-1939 do grona członków dołączyły kolejne osoby: Stefania Peiperowa, Olga Skorska, Apolinary Garlicki, Maria Karszniewicz, Tadeusz Grochowski, ks. Stanisław Nastalek, ks. Franciszek Winnicki, Janusz Rowiński. Zob. A. Pietrucha, *Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyślu w latach 1928–1972*, „Przemyskie Zapiski Historyczne” 1974, [R. 1], s. 5.

² K. Arłamowski, *Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyślu w latach 1944-1959*, „Rocznik Województwa Rzeszowskiego” 1959, R. II, z. 2(4), s. 153-158; A. Pietrucha, *Historia w służbie współczesności*, „Życie Przemyskie” 1979, nr 16, s. 5.

³ S. Stępień, *Ćwierć wieku Stacji Naukowej PTH*, „Życie Przemyskie” 1980, nr 8, s. 11; Tenże, *Historia magistra vitae*, „Życie Przemyskie” 1987, nr 42, s. 6; Tenże, *Przemyscy historycy*, „Życie Przemyskie” 1989, nr 13, s. 6.

żyjących na terenie Polski południowo-wschodniej⁴. Placówka wydawała monografie miejscowości, szkół, zakładów. Była współwydawcą (razem z Oddziałem PTH) czasopisma „Przemyskie Zapiski Historyczne”, którego pierwszy numer ukazał się w 1974 roku.

Największy rozwój Instytucji przypada na lata siedemdziesiąte i osiemdziesiąte XX wieku. Kierował nią wówczas Jerzy Motylewicz. Pracowali tam m.in.: Franciszek Persowski, Zdzisław Budzyński, Stanisław Stępień oraz Anna Ciepłińska. Środowisko skupione wokół Stacji Naukowej PTH rozpoczęło starania o doprowadzenie do utworzenia w Przemyśle wyższej szkoły. Ogromne możliwości rozwoju naukowego, jakie dawała ta instytucja swoim pracownikom potwierdza fakt, iż dzięki prowadzonym tam badaniom powstała praca doktorska Stanisława Stępnia poświęcona społeczności ukraińskiej w II Rzeczypospolitej oraz prace habilitacyjne dr. Jerzego Motylewicza (dzieje miast ziemi przemyskiej i sanockiej w XVII i XVIII wieku) i dr. Zdzisława Budzyńskiego (struktura wyznaniowa ludności pogranicza etnicznego w drugiej połowie XVIII wieku)⁵.

Na skutek przemian ustrojowych w 1990 roku Stacji Naukowej PTH w Przemyśle groziła likwidacja. Można było przedłużyć jej działalność jedynie z jednym etatem, ale nie dawało to żadnej możliwości ciągłości naukowej. Wówczas dzięki inicjatywie dr. Stanisława Stępnia, byłego pracownika Polskiego Towarzystwa Historycznego, powołany został do życia Południowo-Wschodni Instytut Naukowy (PWIN). Jego inicjator pragnął w ten sposób kontynuować prace rozpoczęte w Stacji Naukowej, a także nawiązać do niezrealizowanej inicjatywy utworzenia w okresie międzywojennym przy Uniwersytecie Lwowskim Instytutu Południowo-Wschodniego. Powołana placówka miała na celu także kontynuowanie badań prowadzonych przez utworzony w Warszawie w 1930 roku i działający do 1939 roku Ukraiński Instytut Naukowy.

Ponieważ nie powiodły się próby uzyskania finansowania nowej placówki przez Urząd Wojewódzki w Przemyśle, skorzystano z *Ustawy o stowarzyszeniach*. Nowa instytucja naukowa powstała 2 lutego 1990 r. jako bezpośredni sukcesor byłej Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyśle jako organizacja

---

⁴ H. Lewkowicz, *Ukrainoznawstwo na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym. Dziesięć lat działalności Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyśle 1990-2000*, Przemyśl 2001, s. 13; S. Stępień, *Ćwierć wieku Stacji Naukowej PTH*, s. 11.

⁵ H. Lewkowicz, *Ukrainoznawstwo na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym...*, s. 13.

pozarządowa o charakterze naukowym i edukacyjnym⁶. Wśród celów statutowych PWIN jest upowszechnianie wiedzy o stosunkach polsko-ukraińskich, a także prowadzenie badań odnoszących się do wspólnego dziedzictwa kulturowego Polaków i Ukraińców oraz innych narodowości zamieszkujących współczesną i dawną Rzeczpospolitą. Placówka ta nie posiada stałego źródła finansowania i prowadzi swoją działalność jedynie dzięki funduszom pochodzącym z grantów, dotacji i darowizn (w tym 1% odpisu od podatku), a także niewielkim wpływom ze składek członkowskich oraz dochodom ze sprzedaży własnych publikacji.

Oprócz prowadzenia przez PWIN badań naukowych, organizowania konferencji naukowych, seminariów, wykładów oraz opracowywania naukowych ekspertyz herbów miast i gmin, istotnym efektem jest działalność wydawnicza. Głównymi wydawnictwami są dwie serie wydawnicze, z których jedna należy do edytorstwa źródłowego, a w drugiej drukowane są historyczne artykuły monograficzne i przyczynkowe. W serii ***Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów***. Cz. 1: *Lata 1917–1939*; Cz. 2: *Lata 1939–1945*; Cz. 3: *Lata 1945–1991* publikowane są dokumenty, pozyskane z archiwów ukraińskich. Przedstawione są w zestawach chronologicznych, odpowiadającym etapom polityki radzieckiej i obrazują dzieje ludności polskiej na Ukrainie Radzieckiej. W drugiej serii – zbiór studiów ***Polska – Ukraina 1000 lat sąsiedztwa*** zamieszczane są artykuły i rozprawy dotyczące przeszłości pogranicza polsko-ukraińskiego. Oprócz wymienionych edycji wielotomowych Instytut wydaje trzy czasopisma: „Biuletyn Ukrainoznawczy”, „Studia Polsko-Ukraińskie” i „Studia Przemyskie”. Na łamach „Biuletynu Ukrainoznawczego” publikowane są zarówno artykuły i recenzje, jak i sprawozdania merytoryczne i finansowe PWIN.

Południowo-Wschodni Instytut Naukowy prowadzi również ukraińskojęzyczną bibliotekę naukową.

---

⁶ B. Kowal, *Archiwum Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu*, [w:] *Archiwa organizacji pozarządowych w Polsce*, red. T. Czarnota, M. Konstankiewicz, Warszawa-Lublin 2015, s. 89-106. Por. *Sprawozdanie z działalności Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego*, „Biuletyn Ukrainoznawczy”, 2007, t. 13, s. 325; *Archiwum Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu* (dalej: APWIN), „Lista członków założycieli. Deklaracje członków Instytutu”, sygn. 001, s. 1.

2. Dzieje zbioru „Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej”

Część archiwaliów wchodzących w skład zbioru (kwestionariusze) zostało zebranych w latach 60. i 70. XX w. przez pracowników i współpracowników byłej Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Przemyślu. Pozyskiwano je od żyjących wówczas byłych nauczycieli tajnego nauczania w osobistych kontaktach, których wynikiem były sporządzane ankiety i relacje wydarzeń. Materiały te po likwidacji placówki Stacji Naukowej w 1990 roku, zostały przejęte na własność przez Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu, wstępnie zabezpieczone i uporządkowane przez byłego pracownika Stacji Naukowej, obecnego dyrektora Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego dr. Stanisława Sępnia, który do kolekcji tej dodał nowe materiały pozyskane od różnych osób prywatnych.

Pozostałe materiały wzbogaciły zbiór archiwalny PWIN w formie darowizn.

3. Charakterystyka archiwalna zbioru

„Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej” po uporządkowaniu obejmują 70 j.a., co stanowi 0,50 m.b. akt. Ich zakres chronologiczny to lata 1942-1945, 1958-1963, 1969, zaś jego zakres terytorialny to obszar Polski południowej. Mają one postać akt luźnych bądź ksiąg. W przeważającej mierze są zapisane w języku polskim. Niektóre z nich napisane są również w języku ukraińskim i niemieckim. W skład opracowywanych archiwaliów wchodzi głównie: kroniki szkół wiejskich, ankiety zbierane wśród nauczycieli biorących udział w tajnym nauczaniu, ich wspomnienia i relacje z tamtego okresu, wyciągi z protokołów egzaminu dojrzałości tajnego nauczania z różnych szkół oraz korespondencja dotycząca tajnego nauczania w Polsce w latach 1939-1944.

4. Zawartość zbioru

W skład zbioru „Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej” wchodzi archiwalia rękopiśmienne i drukowane pochodzące z lat 1942-1945, 1958-1963, 1969. Obrazują one tajne nauczanie, jako jedną z ważnych form oporu przeciwko okupantom ziem Polski południowo-wschodnich – ZSRR i III Rzeszy⁷.

W latach 1939-1941 na terenach okupowanych przez ZSRR zreorganizowano szkolnictwo tworząc według systemu sowieckiego szkoły podstawowe i średnie (z j. polskim, ukraińskim i rosyjskim). Szkoły wyższe poddano rusyfikacji, usunięto część wykładowców, zlikwidowano wydziały teologiczne. Po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej w czerwcu 1941 ziemie te znalazły się w całości pod okupacją niemiecką i weszły w skład istniejącej na mocy dekretu Adolfa Hitlera z 12 października 1939 r. jednostki administracyjno-terytorialnej pod nazwą Generalne Gubernatorstwo ze stolicą w Krakowie. Na jej terenie okupant poważnie ograniczył szkoły początkowe, zlikwidował szkoły średnie i wyższe: *Polityka III Rzeszy w zakresie oświaty zakładała bowiem, że Polakom jako narodowi podbitego, który stanowi wyłącznie rezerwuar taniej siły roboczej wystarczy w zupełności umiejętność czytania, rachowania oraz niewielki zasób umiejętności zawodowych*⁸.

Polacy przystąpili więc do tworzenia sieci tajnego nauczania. Pod koniec października 1939 r. powstała w Warszawie konspiracyjna Tajna Organizacja Nauczycielska (TON), założona przez członków Związku Nauczycielstwa Polskiego. Idea nauczania konspiracyjnego szybko została rozprzestrzeniona na cały obszar okupowanej Polski⁹. Drugim centralnym ośrodkiem tajnego nauczania była Komisja Oświecenia Publicznego. Ośrodki te niosły pomoc wysiedlonym bądź pozbawionym pracy nauczycielom. TON zajęła się tworzeniem struktur podziemnego szkolnictwa powszechnego, następnie średniego. Niezwłocznie ustalono tajne programy nauczania, na podstawie których uczono głównie takich przedmiotów, jak język polski, geografia i historia.

---

⁷ APWIN, Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej (dalej: MTN), sygn. 56, 57.

⁸ J. Błoński, A. Ciepłińska, *Przemysł w czasie II wojny światowej*, Przemysł 2008, s. 40.

⁹ J. Draus, *Kształtowanie się konspiracyjnych władz oświatowych na terenie wschodniej Rzeszowszczyzny w latach 1939-1944*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1980, t. XXIII, s. 157-176.

Wśród lokalnych organizacji powiatowych zwracała uwagę utworzona w Przemyślu w czerwcu 1942 r. Powiatowa Komisja Oświaty i Kultury nr 13. Jej przewodniczącym został nauczyciel Marian Dohnal ps. „Przemski” starający się organizować tajne nauczanie na terenie Przemyśla. Związani z nią byli również: Bolesław Pelczarski, Franciszek Mudryk, Michał Hałdys, czy też Helena Stipal-Pękalska. Po aresztowaniu Mariana Dohnala przez gestapo 27 kwietnia 1944 r. nowym przewodniczącym Komisji (po ok. tygodniu) został (przybyły do Przemyśla w 1941 r. z terenu województwa łuckiego) profesor szkół średnich Ferdynand Schneider ps. „Ślącza”¹⁰.

W tajnej przemyskiej szkole średniej, która miała działać na wzór przedwojennej, starano się uczyć młodzież wielu zakazanych przez okupantów hitlerowskich przedmiotów takich jak m.in.: język polski, język francuski, język łaciński, historia powszechna i Polski, matematyka, biologia, fizyka czy chemia¹¹. Wśród nauczycieli aktywnie zaangażowanych w tajne nauczanie na terenie Przemyśla byli: uczący w latach 1941-1944 w Szkole Handlowej w Przemyślu Stanisław Jodłowski, Olga Skorska wraz z ojcem Zygmuntem Skorskim oraz Bolesław Pelczarski i ks. Franciszek Winnicki¹². Stanisław Jodłowski brał udział w tajnym nauczaniu od 1 czerwca 1943 r. do 31 lipca 1944 r. W latach 1944-1946 uczył języka polskiego w I Gimnazjum i Liceum im. Juliusza Słowackiego¹³. Wśród nauczycieli biorących udział w tajnym nauczaniu na terenie powiatu przemyskiego wymienić można m.in.: Mieczysława Dziejica, Janinę Dobrzańską, Ludwika Gardę, Stanisława Jerschinę, Marię Kielar, Izydoreę Kossowską, Tadeusza Lasonia, Henryka Jurewicza, Sylwię Wojaś¹⁴.

TON wydawał nauczycielom odpowiednie zaświadczenia potwierdzające ich udział w tajnym nauczaniu w okresie okupacji niemieckiej¹⁵. Uczniowie pobierali naukę na tzw. tajnych kompletach, w grupach składających się z kilku osób,

---

¹⁰ L.M. Włodek, *Kierował tajnym nauczaniem*, „Życie Przemyskie” 1972, nr 51, s. 6.

¹¹ J. Błoński, A. Cieplińska, *Przemyśl w czasie II wojny...*, s. 41.

¹² J. Draus, *Kształtowanie się konspiracyjnych władz oświatowych...*, s. 170. Zob. A. Sarkady, *Inwentarz podręczników z księgozbioru biblioteki Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej*, [w:] *Z dziejów bibliotek przemyskich*, Przemyśl 2007, s. 124; T. Pudłocki, *Zygmunt Skorski – frontem do ucznia*, „Nasz Przemyśl” 2008, nr 2, s. 42; Tenże, *Skorski Zygmunt Franciszek h. Jastrzębiec (1879–1966)*, [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, red. A. Meissner, K. Szmyd, Rzeszów 2011, s. 365-366.

¹³ T. Pudłocki, *Prof. Dr hab. Stanisław Jodłowski*, „Rocznik Gimnazjalny” 2001, nr 5, s. 266-272.

¹⁴ J. Błoński, A. Cieplińska, *Przemyśl w czasie II wojny...*, s. 41.

¹⁵ APWIN, MTN, sygn. 59.

najczęściej w prywatnych mieszkaniach nauczycieli, którzy oprócz udzielania lekcji starali się również dostarczyć swoim uczniom podręczniki.

Dzięki konspiracyjnemu nauczaniu wiele osób mogło kontynuować – przerwana w czasie pokoju – naukę z programem na poziomie szkół średnich, zdawało maturę i kończyło studia. Uczniowie kończyli tajne 4-letnie gimnazjum, a następnie 2-letnie liceum zakończone egzaminem dojrzałości. W arkuszach ocen podawano stopnie z przedmiotów, natomiast starano się nie podawać nazwisk uczniów, a jedynie umówione symbole. Potwierdzają to protokoły egzaminów dojrzałości tajnego nauczania z archiwum z II Liceum im. K. Morawskiego w Przemyślu i Liceum Pedagogicznego we Lwowie z lat 1942-1945¹⁶. Po roku 1941 tajne nauczanie podjęły również szkoły wyższe m.in. Uniwersytet Lwowski i Uniwersytet Wileński. Po zakończeniu II wojny światowej Kuratorium Okręgu Szkolnego w Rzeszowie weryfikowało dokumentację potwierdzającą uczestnictwo w tajnych kompletach i wydane świadectwa.

Jednym z członków maturalnej Komisji egzaminacyjnej w Przemyślu w 1942 r. był ks. Franciszek Winnicki prowadzący działalność konspiracyjną pod ps. „Witomir”. Od 1 grudnia 1939 r. do 31 lipca 1944 r. był katechetą w oficjalnie działającej za zgodą władz niemieckich Państwowej Szkole Handlowej w Przemyślu na Zasaniu. Opiekował się szczególnie ubogą młodzieżą rzemieślniczą, był członkiem Zarządu Oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża, a w jego ramach prowadził ewidencję mogił poległych żołnierzy polskich¹⁷.

Od 1 października do 19 grudnia 1943 r. przewodniczącym konspiracyjnej Maturalnej Komisji Egzaminacyjnej w Przemyślu był Jan Smółka (Smółka) ps. „Zbylut”, nauczyciel historii i geografii, archiwista, redaktor wydawnictw. Podczas okupacji był członkiem Powiatowej Komisji Oświaty i Kultury Nr 13 w Przemyślu. Ponadto przez wiele lat sprawował funkcję kierownika przemyskiego Archiwum miejskiego (6 listopada 1920 – maj 1940, II poł. 1941 – czerwiec 1944, wiosna 1945 – 22 grudnia 1946), zajmował się również archiwum miejskim w Jarosławiu¹⁸. Jako archiwista interweniował u władz hitlerowskich o zwrot archiwaliów przemyskich wywiezionych przez Sowieców do Lwowa.

---

¹⁶ Tamże, sygn. 55.

¹⁷ L.M. Włodek, *Żołnierz, kapłan, wychowawca (ks. Franciszek Winnicki ps. „Witomir”)*, „Pogranicze” 1992, nr 50, s. 9.

¹⁸ J. Krochmal, *Smółka (Smółka) Jan pseud. „Zbylut” (1882-1946)*, [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, red. A. Meissner, K. Szmyd, Rzeszów 2011, s. 371-372.

Tajne nauczanie było zwalczane przez niemieckie władze okupacyjne, a w razie wykrycia, nauczycielom, uczniom, a nawet właścicielom prywatnych mieszkań, w których prowadzono tajne komplety groziło więzienie i obóz koncentracyjny. Mimo niebezpieczeństwa nauczyciele poświęcali się dla dobra młodzieży i sprawy oświaty oraz krzewienia kultury polskiej. Jednym z dokumentów zachowanych w zbiorze „Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej” ukazującym przykład mniej drastycznych represji wymierzonych w prowadzących tajne nauczanie nauczycieli jest mandat karny wysokości 50 zł nałożony przez Starostwo w Przemyślu na Tadeusza Lasonia za uczenie matematyki bez zezwolenia¹⁹. Było to najprawdopodobniej surowe działanie profilaktyczne, nauczycielowi nie udowodniono bowiem prowadzenia zorganizowanych kompletów z matematyki z uczniami szkoły średniej za co spotkałyby go surowsze konsekwencje.

Trudną sytuację panującą w polskim szkolnictwie podczas II wojny światowej najtrafniej dokumentują, odnoszące się do powiatu przemyskiego, „kwestionariusze materiałów do historii szkolnictwa w Polsce w okresie okupacji hitlerowskiej”, zebrane w latach 1939-1945 przez dr. Franciszka Persowskiego (1895-1980) prezesa Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Przemyślu, pod egidą Podkomisji Historii Oświaty Polskiej Akademii Nauk Oddział w Krakowie, przy współudziale Komisji Weryfikacyjnej przy Zarządzie Powiatowym Związku Nauczycielstwa Polskiego w Przemyślu w latach 1958-1963. Wśród archiwaliów odnaleźć można również ankiety dotyczące tajnego nauczania z terenów powiatów: brzozowskiego, jarosławskiego, kolbuszowskiego, ropczycko-sędziszowskiego, sanockiego, bieszczadzkiego. Zgodnie z kwestionariuszami, na objętych badaniach terenach aktywnie zaangażowanymi w nauczanie byli m.in.: Jan Polityński dyrektor Szkoły Podstawowej w Dąbrówce Starzeńskiej, pow. brzozowski; Janina Mack nauczycielka w Szkole Podstawowej w Kostkowie, pow. jarosławski; Irena Śpiewak nauczycielka historii w Szkole Podstawowej w Woli Raniżowskiej, pow. kolbuszowski; Helena Assynger nauczycielka w Szkole Podstawowej w Małej, pow. ropczycko-sędziszowski; Czesława Wytrwał nauczycielka Szkoły Podstawowej w Niedźwiadzie, pow. ropczycko-sędziszowski; Maria Mezglewska – Szkoła Podstawowa w Jaśliskach, pow. sanocki; Anna Chanaś nauczycielka Szkoły Podstawowej w Pakoszówce, pow. sanocki²⁰. W Pakoszówce uczniowie tajnego gimnazjum

---

¹⁹ APWIN, MTN, sygn. 58.

²⁰ Tamże, sygn. 15, 16, 18, 20, 23-24.

zdawali maturę w miejscowym dworze. W tajnym nauczaniu brał tam udział Stanisław Jarosiewicz, który pełnił funkcję rządcy i dodatkowo uczył córki właściciela w zakresie szkoły podstawowej. Z kolei Michał Płocica i Zofia Płocica prowadzili konspiracyjne lekcje z zakresu programu szkoły podstawowej w miejscowości Rozbórz Okrągły w pow. jarosławskim²¹.

Na uwagę zasługują również relacje i wspomnienia Waldemara Wojakowskiego dotyczące Szkoły Podstawowej w Sośnicy, pow. jarosławski²².

W skład kolekcji wchodzi ponadto relacje z działalności szkół wiejskich, np. Kronika Szkoły Powszechnej w Rokszycach (gmina Krasiczyn), którą prowadzono w latach 1947-1986, ale zapisy w niej odnoszą się również do sytuacji szkolnictwa w tej miejscowości w okresie II wojny światowej²³.

W archiwaliach znajduje się korespondencja Franciszka Persowskiego prowadzona z Oddziałem Polskiej Akademii Nauk w Krakowie²⁴ oraz nauczycielami z terenów dawnego dystryktu krakowskiego biorącymi udział w tajnym nauczaniu²⁵. Wśród dokumentów zachowała się ponadto późniejsza korespondencja prezesa Zarządu Polskiego Towarzystwa Historycznego Oddział w Przemyśle z Oddziałem Polskiej Akademii Nauk w Krakowie odnośnie do kwestionariuszy w sprawie gromadzenia i opracowywania kolejnych materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji hitlerowskiej, a dotyczących terenów całego byłego dystryktu krakowskiego²⁶.

5. Analiza metod porządkowania zbioru

Głównym celem zadania było opracowanie, udostępnianie oraz zabezpieczanie materiałów archiwalnych odnoszących się do szkolnictwa na terenie powiatu przemyskiego w okresie II wojny światowej. Posiadanemu zbiorowi archiwaliów nadano nazwę „Materiały dotyczące tajnego nauczania w okresie II wojny światowej”. Opracowanie archiwaliów obejmowało: studia wstępne polegające na zapoznaniu się z dokumentacją będącą przedmiotem prac porządkowych, a później wydzielenie,

---

²¹ Tamże, sygn. 17.

²² Tamże, sygn. 32.

²³ Tamże, sygn. 60, 61.

²⁴ Tamże, sygn. 65.

²⁵ Tamże, sygn. 62, 66.

²⁶ Tamże, sygn. 67.

uporządkowanie, opisanie poszczególnych jednostek archiwalnych (nazwa zbioru, tytuł jednostki, daty skrajne jednostki i sygnatura archiwalna), na koniec ich paginowanie.

Zbiór podzielono na następujące serie oraz podserie:

seria: **Kwestionariusze materiałów do historii szkolnictwa w Polsce podczas II wojny światowej**

podseria: Wykaz materiałów do oświaty w okresie okupacji hitlerowskiej

podseria: Tajne nauczanie w Przemyślu

podseria: Tajne nauczanie w powiecie przemyskim

podseria: Tajne nauczanie w powiecie brzozowskim

podseria: Tajne nauczanie w powiecie jarosławskim

podseria: Tajne nauczanie w powiecie kolbuszowskim

podseria: Tajne nauczanie w powiecie ropczycko-sędziszowskim

podseria: Tajne nauczanie w powiecie sanockim

podseria: Tajne nauczanie w powiecie bieszczadzkim

seria: **Sprawozdania i wspomnienia działaczy oświatowych dotyczące tajnego nauczania na terenie Polski południowej w okresie II wojny światowej**

seria: **Wykazy nauczycieli aresztowanych i wywiezionych na roboty do Niemiec**

seria: **Akta normatywne**

podseria: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

podseria: Powiatowa Komisja Oświaty i Kultury w Przemyślu

seria: **Elaboraty o treści politycznej**

seria: **Sprawozdania z działalności Powiatowej Komisji Oświaty i Kultury nr 13 w Przemyślu**

seria: **Protokoły egzaminacyjne tajnego nauczania z II Liceum im. K. Morawskiego w Przemyślu i Liceum Pedagogicznego we Lwowie**

- seria: **Wykazy statystyczne nauczycieli z okresu międzywojennego i działających w tajnym nauczaniu w okresie okupacji hitlerowskiej w Polsce południowej**
- seria: **Mandaty karne wydawane przez Starostwo w Przemyślu podczas okupacji hitlerowskiej**
- seria: **Zaświadczenia wydawane nauczycielom przez Tajną Organizację Nauczycielską potwierdzające ich udział w tajnym nauczaniu w Polsce południowej w okresie okupacji niemieckiej**
- seria: **Kroniki szkolne**
- seria: **Korespondencja Franciszka Persowskiego w sprawie materiałów do tajnego nauczania**
- seria: **Utwór satyryczno-propagandowy o treści antypolskiej**
- seria: **Inne**

Następnie archiwalia zostały poddawane analizie w celu ich systematyzacji, podzielono je na serie i podserie i nadano aktom układ wewnętrzny. Na końcu sporządzono inwentarz archiwalny, który zawiera wstęp i wykaz zinwentaryzowanych jednostek archiwalnych. We wstępie omówione zostały: dzieje ustrojowe twórcy zbioru archiwalnego, dzieje zbioru, charakterystyka archiwalna zbioru, zawartość zbioru, analiza metod porządkowania zbioru. W wykazie zinwentaryzowanych jednostek archiwalnych – w opisie na poziomie jednostki zawarto następujące informacje: sygnatura, tytuł i daty, opis jednostki (rodzaj dokumentacji, forma wewnętrzna i zewnętrzna, stan fizyczny, język).

Konserwacja materiałów archiwalnych obejmowała głównie tzw. konserwację zachowawczą, zabezpieczającą. Polegała ona na usunięciu zbędnych metalowych łączników. Dokumenty umieszczono w opakowaniach ochronnych wykonanych z bezkwasowych materiałów – teczki oraz pudła. Ponadto oczyszczono mechanicznie karty oraz wzmocniono strukturę papieru poprzez podklejenie i reperację uszkodzeń

przy użyciu materiałów atestowanych. Ponadto przeprowadzono dezynfekcję materiałów archiwalnych w komorze próżniowej w IMG Mazovii Mazowieckiej Instytucji Gospodarki Budżetowej z siedzibą w Warszawie.

Inwentarz archiwalny został udostępniony w postaci elektronicznej na stronie internetowej Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu – www.pwin.pl.

6. Bibliografia

1. *90 lat Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. prof. Kazimierza Morawskiego w Przemyślu-Zasaniu*, red. Halina Humnicka, Jerzy Motylewicz, Przemyśl 1996.

2. Arłamowski Kazimierz, *Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyślu w latach 1944-1959*, „Rocznik Województwa Rzeszowskiego” 1959, R. II, z. 2(4), s. 153-158.

3. Błoński Jacek, Cieplińska Anna, *Przemyśl w czasie II wojny światowej*, Przemyśl 2008.

4. Bury Joanna, *Izydora Kossowska herbu Jastrzębiec Hm*, [w:] *Harcerki przemyskie*, Przemyśl 1994, s. 57-59.

5. Dobrowolski Tadeusz, *Harc mistrzyni Iza Kossowska*, [w:] *Z dziejów kultury i literatury ziemi przemyskiej*, Przemyśl 1978, t. 3, s. 203-210.

6. Draus Jan, *Kształtowanie się konspiracyjnych władz oświatowych na terenie wschodniej Rzeszowszczyzny w latach 1939-1944*, „Rozprawy z Dziejów Oświaty” 1980, t. XXIII, s. 157-176.

7. Gilewicz Aleksy, *Jan Smółka 3 IX 1882 – 11 XII 1946*, „Rocznik Przemyski” 1958, t. 9, z. 1, s. 230-236.

8. Husar Jerzy, *Władysław Koba. Przyczynek do dziejów „Wolność i Niezawisłość” w Polsce południowo-wschodniej*, Przemyśl 2001, s. 69-70.

9. Kowal Bogumiła, *Archiwum Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu*, [w:] *Archiwa organizacji pozarządowych w Polsce*, red. Tomasz Czarnota, Marek Konstankiewicz, Warszawa–Lublin 2015, s. 89-106.

10. Krasuski Józef, *Tajne szkolnictwo polskie w okresie okupacji hitlerowskiej 1939-1945*, wyd. 2 rozsz., Warszawa 1977.

11. Krochmal Jacek, *Smołka (Smółka) Jan pseu. „Zbylut” (1882–1946)*, [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, red. Andrzej Meissner, Kazimierz Szmyd, Rzeszów 2011, s. 371-372.
12. Krochmal Jacek, *Smołka (Smółka) Jan*, [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, Przemyśl 2009, s. 115-120.
13. Lewkowicz Hubert, *Ukrainoznawstwo na polsko-ukraińskim pograniczu etnicznym. Dziesięć lat działalności Południowo-Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu 1990-2000*, Przemyśl 2001, s. 13.
14. Pietrucha Antoni, *Historia w służbie współczesności*, „Życie Przemyskie” 1979, nr 16, s. 5.
15. Pietrucha Antoni, *Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego w Przemyślu w latach 1928-1972*, „Przemyskie Zapiski Historyczne” 1974, [R. 1], s. 5.
16. Pudłocki Tomasz, *Prof. dr hab. Stanisław Jodłowski*, „Rocznik Gimnazjalny” 2001, nr 5, s. 266-272.
17. Pudłocki Tomasz, *Skorski Zygmunt Franciszek h. Jastrzębiec (1879–1966)* [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, red. Andrzej Meissner, Kazimierz Szmyd, Rzeszów 2011 s. 365-366.
18. Pudłocki Tomasz, *Zygmunt Skorski – frontem do ucznia*, „Nasz Przemyśl” 2008, nr 2, s. 42.
19. Sarkady Antoni, *Inwentarz podręczników z księgozbioru biblioteki Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej*, [w:] *Z dziejów bibliotek przemyskich*, Przemyśl 2007, s. 124.
20. Stępień Stanisław, *Ćwierć wieku Stacji Naukowej PTH*, „Życie Przemyskie” 1980, nr 8, s. 11.
21. Stępień Stanisław, *Historia magistra vitae*, „Życie Przemyskie” 1987, nr 42, s. 6.
22. Stępień Stanisław, *Przemyscy historycy*, „Życie Przemyskie” 1989, nr 13, s. 6.
23. Włodek Leszek Marian, *Kierował tajnym nauczaniem*, „Życie Przemyskie” 1972, nr 51, s. 6.
24. Włodek Leszek Marian, *Żołnierz, kapłan, wychowawca (ks. Franciszek Winnicki ps. "Witomir")*, „Pogranicze” 1992, nr 50, s. 9.

INWENTARZ ARCHIWALNY

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: WYKAZ MATERIAŁÓW DO OŚWIATY W OKRESIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ

1

tytuł i data: Wykaz materiałów do historii oświaty w okresie okupacji hitlerowskiej w latach 1939-1945 dotyczących powiatu przemyskiego i rzeszowskiego zebranych przez Franciszka Persowskiego; 1960;

opis jednostki: po konserwacji, s. 18; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W PRZEMYŚLU

2

tytuł i data: Kwestionariusz dotyczący nauczania w Publicznej Szkole Krawieckiej dla Dziewcząt oraz Publicznej Szkole Gospodarczej dla Dziewcząt w Przemyślu w okresie II wojny światowej; 29 XII 1958;

opis jednostki: po konserwacji, s. 6; A4, j. pol., maszynopis.

3

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji hitlerowskiej dotyczący tajnego nauczania w II Liceum i Gimnazjum im. K. Morawskiego w Przemyślu; b.d.;

opis jednostki: po konserwacji, s. 13; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE PRZEMYSKIM

4

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Stefana Paprockiego nauczyciela Szkoły Podstawowej w Łuczycach, pow. przemyski; 24 VIII 1959;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

5

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Rogowskiego kierownika Szkoły Podstawowej w Kuźminie, pow. przemyski; 19 IX 1959;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

6

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez H. Jastrzębka dotyczący Szkoły Podstawowej w Kuńkowcach, pow. przemyski; 20 IX 1959;

opis jednostki: stan dobry, luzy, s. 2; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

7

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Ludmiłę Chołoniowską nauczycielkę Szkoły Podstawowej w Skopowie, pow. przemyski; 20 IX 1959;

opis jednostki: stan dobry, s. 13; A4, j. pol., maszynopis, rękopis.

8

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji dotyczący Szkoły Podstawowej w Załaskach, pow. przemyski; 22 IX 1959;

opis jednostki: stan dobry, s. 4; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

9

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Józefa Kielara dotyczący Publicznej Szkoły Powszechnej w Buszkowicach, pow. przemyski; 25 IX 1959;

opis jednostki: po konserwacji, s. 3; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

10

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Marię Sandowicz dotyczący Szkoły Podstawowej w Łętowni, pow. przemyski; 25 IX 1959;

opis jednostki: po konserwacji, s. 5; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

11

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Wojtowicza dotyczący Szkoły Podstawowej w Książkach, pow. przemyski; 29 IX 1959;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

12

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Zofię Kumik dotyczący Szkoły Podstawowej w Witoszyńcach, pow. przemyski; 29 IX 1959;

opis jednostki: stan dobry, s. 8; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

13

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Aleksandrę Stadnik nauczycielkę Szkoły Podstawowej w Jasienicy Sufczyńskiej, pow. przemyski; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

14

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Wiktora Miśniakiewicza dotyczący Szkoły Podstawowej w Przedmieściu Dubieckim, pow. przemyski; 7 I 1960;

opis jednostki: stan dobry, luzy, s. 2; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE BRZOSZOWSKIM

15

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Jana Polityńskiego dyrektora Szkoły Podstawowej w Dąbrówce Starzeńskiej, pow. brzozowski; 21 II 1962;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., rękopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE JAROSŁAWSKIM

16

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Janinę Mack nauczycielkę w Szkole Podstawowej w Kostkowie, pow. jarosławski; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 1; A4, j. pol., maszynopis.

17

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji dotyczący Szkoły Podstawowej w Rozborzu Okrągłym, pow. jarosławski, sporządzony przez Janinę Wolanin; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE KOLBUSZOWSKIM

18

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Irenę Śpiewak nauczycielkę historii w Szkole Podstawowej w Woli Raniżowskiej, pow. kolbuszowski; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE ROPCZYCKO-SĘDZISZOWSKIM

19

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Helenę Assynger nauczycielkę w Szkole Podstawowej w Małej, pow. ropczycko-sędziszowski; 30 I 1962;

opis jednostki: stan dobry, s. 1; A4, j. pol., maszynopis.

20

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Czesławę Wytrwał nauczycielkę Szkoły Podstawowej w Niedźwiadzie, pow. ropczycko-sędziszowski; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 1; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS
II WOJNY ŚWIATOWEJ**

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE SANOCKIM

21

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Marię Mezglewską dotyczący Szkoły Podstawowej w Jaśliskach, pow. sanocki; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

22

tytuł i data: Kwestionariusz w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji sporządzony przez Annę Chanaś nauczycielkę Szkoły Podstawowej w Pakoszówce, pow. sanocki; 14 III 1962;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

23

tytuł i data: Wzór kwestionariusza do historii szkolnictwa w latach 1939-1945 dla Podkomisji Historii Oświaty PAN Oddział w Krakowie wraz z odpowiedziami na zawarte w nim pytania przesłany przez M. Bojtę; 8 IV 1962;

opis jednostki: po konserwacji, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: KWESTIONARIUSZE MATERIAŁÓW DO HISTORII SZKOLNICTWA W POLSCE PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ

PODSERIA: TAJNE NAUCZANIE W POWIECIE BIESZCZADZKIM

24

tytuł i data: Informacja udzielona przez Józefa Tomkova dotyczące Szkoły Podstawowej w Hoszowczyku, pow. bieszczadzki; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: SPRAWOZDANIA I WSPOMNIENIA DZIAŁACZY OŚWIATOWYCH DOTYCZĄCE TAJNEGO NAUCZANIA NA TERENIE POLSKI W OKRESIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

25

tytuł i data: Relacja Matyldy Gawlikowskiej nauczycielki Szkoły Podstawowej nr 10 w Przemyślu dotycząca tajnego nauczania w latach 1941-1944; relacja z 25 I 1960;

opis jednostki: po konserwacji, s. 4; A4, j. pol., rękopis.

26

tytuł i data: Wspomnienia Olgi Skorskiej nauczycielki tajnego nauczania z lat 1942-1944 i losy Prywatnego Gimnazjum i Liceum im. M. Konopnickiej w Przemyślu w 1939 r.; 20 II 1960;

opis jednostki: po konserwacji, s. 5; A4, j. pol., maszynopis.

27

tytuł i data: Wspomnienia Zygmunta Skorskiego dotyczące tajnego nauczania w czasie okupacji hitlerowskiej; [20 II 1960];

opis jednostki: po konserwacji, s. 3; A4, j. pol., maszynopis.

28

tytuł i data: Wspomnienia uczennicy tajnego nauczania w Przemyślu w okresie okupacji hitlerowskiej; 15 VI 1960;

opis jednostki: po konserwacji, s. 1; A4, j. pol., maszynopis.

29

tytuł i data: Relacja prof. Tadeusza Lasonia nauczyciela Państwowej Szkoły Handlowej z polskim językiem nauczania w Przemyślu dotycząca tajnego nauczania w latach 1942-1943; [4 VII 1960];

opis jednostki: po konserwacji, s. 1; A4, j. pol., rękopis.

30

tytuł i data: Relacja dyr. Bolesława Pelczarskiego dotycząca tajnego nauczania w Przemyślu; 2 VIII 1960;

opis jednostki: po konserwacji, s. 6; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

31

tytuł i data: Relacja Z. Leszczyńskiej dotycząca tajnego nauczania w Przemyślu w latach 1941-1944; b.d.;

opis jednostki: po konserwacji, s. 1, A4, j. pol., maszynopis.

32

tytuł i data: Relacja Waldemara Wojakowskiego dotycząca Szkoły Podstawowej w Sośnicy, pow. jarosławski; 20 III 1962;

opis jednostki: po konserwacji, s. 11; A4, j. pol., rękopis.

SERIA: WYKAZY NAUCZYCIELI ARESZTOWANYCH I WYWIEZIONYCH NA ROBOTY DO NIEMIEC

33

tytuł i data: Wykaz nauczycieli i szkół według stopnia organizacyjnego sporządzony w oparciu o dane na rok 1939; [1944];

opis jednostki: stan dobry, s. 5; A4, j. pol., maszynopis.

34

tytuł i data: Lista nauczycieli aresztowanych wywiezionych i straconych przez Gestapo w l. 1939-1944 sporządzona przez Jana Wojasa na podstawie kalkowych wykazów uwięzionych, pobierających pakunki w więzieniu za pośrednictwem RGO; b.d.;

opis jednostki: po konserwacji, s. 4; A4, j. pol., maszynopis.

35

tytuł i data: Adresy nauczycieli wywiezionych na roboty do Niemiec w trakcie II wojny światowej; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 1; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: AKTA NORMATYWNE

PODSERIA: MINISTERSTWO WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO

36

tytuł i data: Ustawa z dnia 12 października 1919 r. o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 6; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: AKTA NORMATYWNE

PODSERIA: POWIATOWA KOMISJA OŚWIATY I KULTURY W PRZEMYSŁU

37

tytuł i data: Dekret o organizacji, utrzymywaniu i budowie publicznych szkół powszechnych; b.d. [projekt z 7 VIII 1945];

opis jednostki: po konserwacji, luzy, s. 26; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

38

tytuł i data: Dekret o likwidacji prawnych skutków wojny w dziedzinie oświaty i kultury; b.d. [projekt z 1941 r. opracowany przez Główną Komisję Planowania przy Departamencie Kultury i Oświaty Delegatury Rządu na Kraj w Londynie];

opis jednostki: stan dobry, s. 4; A4, j. pol., maszynopis.

39

tytuł i data: Rozkaz Kierownictwa Walki Cywilnej nr 1, grupa: Oświata w sprawie napiętnowania i ukarania kolaborantów; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 5; A4, j. pol., maszynopis.

40

tytuł i data: Projekt Dekretu o ustroju władz administracji oświaty i kultury; b.d. [projekt z 1941 r. opracowany przez Główną Komisję Planowania przy Departamencie Kultury i Oświaty Delegatury Rządu na Kraj w Londynie];

opis jednostki: stan dobry, s. 4; A4, j. pol., maszynopis.

41

tytuł i data: Instrukcja dla Komisji Oświaty i Kultury w sprawie wznowienia szkolnictwa powszechnego; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 14; A4, j. pol., maszynopis.

42

tytuł i data: Wytyczne Powiatowej Komisji, Oświaty i Kultury nr 13 w Przemyśle dotyczące tajnego nauczania na terenie miasta w okresie okupacji hitlerowskiej; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 3; A4, j. pol., maszynopis.

43

tytuł i data: Wytyczne dla kierowników szkół i nauczycieli tajnego nauczania w latach 1941-1944; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 34; A4, j. pol., maszynopis.

44

tytuł i data: Wytyczne w sprawie sieci szkół średnich ogólnokształcących państwowych; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 9; A4, j. pol., maszynopis.

45

tytuł i data: Wytyczne dotyczące walki Narodu Polskiego o odzyskanie niepodległości; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 10; A4, j. pol., maszynopis.

46

tytuł i data: Projekty dotyczące zorganizowania szkolnictwa powszechnego w mieście Przemyślu; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 12; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: ELABORATY O TREŚCI POLITYCZNEJ

47

tytuł i data: Język polski jako ośrodek wykształcenia w szkole powszechnej; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 4; A4, j. pol., maszynopis.

48

tytuł i data: Rola społeczna nauczyciela wychowawcy; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 11; A4, j. pol., maszynopis.

49

tytuł i data: Nowe zadania Wydziałów personalnych; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 17; A4, j. pol., maszynopis.

50

tytuł i data: Podstawy polityki oświatowo-kulturalnej; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 18; A4, j. pol., maszynopis.

51

tytuł i data: Problemy oświatowe w Polsce powojennej w ujęciu ZNP i niektórych stronnictw politycznych Związku Ludowego i grupy socjalistycznej WRN; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 13; A4, j. pol., maszynopis.

52

tytuł i data: System kształcenia; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 15; A4, j. pol., maszynopis.

53

tytuł i data: Stanowisko ruchu politycznego i zawodowego w sprawie oświaty i kultury; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 12; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: SPRAWOZDANIA Z DZIAŁALNOŚCI POWIATOWEJ KOMISJI OŚWIATY I KULTURY NR 13
W PRZEMYŚLU**

54

tytuł i data: Działalność Powiatowej Komisji Oświaty i Kultury nr 13 w okresie od 27 kwietnia 1944 r. do 31 sierpnia 1944 r.; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 3; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: PROTOKOŁY EGZAMINACYJNE TAJNEGO NAUCZANIA Z II LICEUM
IM. K. MORAWSKIEGO W PRZEMYŚLU I LICEUM PEDAGOGICZNEGO WE LWOWIE**

55

tytuł i data: Protokoły egzaminów dojrzałości tajnego nauczania z archiwum II Liceum im. K. Morawskiego w Przemyślu i Liceum Pedagogicznego we Lwowie; 1942-1945;

opis jednostki: po konserwacji, luzy, s. 20; A4, j. pol., maszynopis, rękopis.

**SERIA: WYKAZY STATYSTYCZNE NAUCZYCIELI Z OKRESU MIEDZYWOJENNEGO
I DZIAŁAJACYCH W TAJNYM NAUCZANIU W OKRESIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ
W POLSCE POŁUDNIOWEJ**

56

tytuł i data: Wykazy statystyczne zawierające dane dotyczące ewidencji szkół, liczby uczniów i bazy szkolnej w powiecie przemyskim sporządzone w oparciu o dane na rok 1939; [1944];

opis jednostki: stan dobry, s. 8; niewymiarowa, j. pol., maszynopis.

57

tytuł i data: Wykazy statystyczne nauczycieli oraz spis szkół z okresu przedwojennego i tych działających w tajnym nauczaniu w latach 1942-1944; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 14; A4, j. pol., maszynopis.

**SERIA: MANDATY KARNE WYDAWANE PRZEZ STAROSTWO POWIATOWE W PRZEMYŚLU
PODZAS OKUPACJI HITLEROWSKIEJ**

58

tytuł i data: Mandat karny wysokości 50 zł nałożony przez Starostwo w Przemyślu na Tadeusza Lasonia za uczenie matematyki bez zezwolenia; 7 VI 1943;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. niem., rękopis.

**SERIA: ZAŚWIADCZENIA WYDAWANE NAUCZYCIELOM PRZEZ TAJNĄ ORGANIZACJĘ
NAUCZYCIELSKĄ POTWIERDZAJĄCE ICH UDZIAŁ W TAJNYM NAUCZANIU W POLSCE
POŁUDNIOWEJ W OKRESIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ**

59

tytuł i data: Odpisy zaświadczeń wydawanych nauczycielom potwierdzające ich udział w tajnym nauczaniu na terenie pow. przemyskiego i Przemyśla w okresie okupacji niemieckiej; [1945], 23 VIII 1960;

opis jednostki: po konserwacji, s. 4; A4, j. pol., rękopis, maszynopis.

SERIA: KRONIKI SZKOLNE

60

tytuł i data: Kronika Szkoły Powszechnej w Rokszycach, gmina Krasieczyn; 1947-1967;

opis jednostki: po konserwacji, księga, s. 145; A4, j. pol., rękopis.

61

tytuł i data: Kronika Szkoły Powszechnej w Rokszycach, gmina Krasiczyn, cz. 2; 1967-1986/1987;

opis jednostki: po konserwacji, księga, s. 154; A4, j. pol., rękopis.

**SERIA: KORESPONDENCJA FRANCISZKA PERSOWSKIEGO W SPRAWIE MATERIAŁÓW DO
TAJNEGO NAUCZANIA**

62

tytuł i data: List Zofii Leszczyńskiej do Franciszka Persowskiego w sprawie tajnego nauczania; 8 I 1956;

opis jednostki: stan dobry, s. 1, A5, j. pol., rękopis.

63

tytuł i data: Pismo K. Fiedosewicza nauczyciela ze Szkoły Podstawowej w Malhowicach, pow. przemyski, przesłane do Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Przemyślu w sprawie materiałów do historii szkolnictwa w okresie okupacji; 29 VIII 1959;

opis jednostki: po konserwacji, s. 1, niewymiarowa, j. pol., rękopis.

64

tytuł i data: Inna korespondencja Franciszka Persowskiego dotycząca tajnego nauczania; 21 II 1960;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A5, j. pol., rękopis.

65

tytuł i data: Korespondencja Franciszka Persowskiego z Oddziałem Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w sprawie materiałów do dziejów oświaty w latach 1942-1945 w powiecie przemyskim; 1960-1963;

opis jednostki: stan dobry, s. 9; A4, niewymiarowa, j. pol., rękopis, maszynopis.

66

tytuł i data: Korespondencja Franciszka Persowskiego z nauczycielami z powiatu przemyskiego i Przemyśla w sprawie materiałów dotyczących tajnego nauczania w latach 1942-1945; 1962;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; niewymiarowa, j. pol., rękopis, maszynopis.

67

tytuł i data: Korespondencja Franciszka Persowskiego z Oddziałem Polskiej Akademii Nauk w Krakowie w sprawie gromadzenia i opracowywania materiałów do historii oświaty i szkolnictwa w okresie okupacji hitlerowskiej w byłym dystrykcie krakowskim; 10 I 1969;

opis jednostki: stan dobry, s. 6; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: UTWÓR SATYRYCZNO-PROPAGANDOWY O TREŚCI ANTYPOLSKIEJ

68

tytuł i data: Utwór satyryczno-propagandowy wymierzony przeciwko Polakom, sporządzony przez nieznanego autora niemieckiego; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 2; A4, j. pol., maszynopis.

SERIA: INNE

69

tytuł i data: Opinie o nauczycielach Ukraińcach i kolaborantach; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 5; A4, j. pol., j. ukr., maszynopis.

70

tytuł i data: Wyjaśnienie do księgi kasowej PKO i K nr 13 z Państwowej Szkoły Laborantów Medycznych; b.d.;

opis jednostki: stan dobry, s. 3; A4, j. pol., maszynopis.